

צומת ראשון

דו"ח ועדת פיל, 1937

א. תזכיר הוועד הערבי העליון לוועדה המלכותית*

11.1.1937

הסיבות היסודיות למהומות אפשר לכללן בשני הסעיפים הבאים:
א. שלילת זכויותיהם הטבעיות והמדיניות של ערביי ארץ-ישראל.
ב. כוונה קבועה מצד ממשלת בריטניה לקיים בארץ-ישראל מדיניות, שבמידה שהיא פועלת לטובת יסוד בית לאומי יהודי, אין היא יכולה אלא להביא לחורבן הערבי כיחידה לאומית ותרבותית בארץ.

ראשית, הננו רוצים להדגיש את העובדה שהתנועה הערבית בארץ-ישראל שאפה מתחילתה לעצמאות לאומית, תנועה שביסודה אינה שונה מתנועות מקבילות בין הערבים בארצות ערביות אחרות, ואין לפטרה כתנועה חדשה, משום שהיא מתחילה קיומה מלפני שנות המלחמה [...] עובדה היא, שהערבים השתתפו השתתפות מלאה באדמיניסטרציה של הוד מלכותו בכל שטחיה, ותפסו עמדות אזרחיות כצבאיות בתפקידים גדולים כקטנים [...].
שנית, הממשלה הבריטית נכנסה בברית עם המלך חוסיין, כנציג הערבים, והבטיחה את הכרת בריטניה הגדולה בייסוד מדינה ערבית עצמאית. ההבטחות כללו את כל הטריטוריות הערביות שהיו באימפריה הטורקית [...].
שלישית, לאחר שנסתיימה המלחמה הוצעו תכניות של קונסטיטוציה טריטוריאלית על בסיס עקרונותיו של הנשיא וילסון בנידון הזכות להגדרה עצמית, שהגשמתם נעשתה אז פקדון קדוש של הציביליזציה.

* מתוך העימות הערבי-הישראלי: מקראה לתלמיד, ירושלים: משרד החינוך והתרבות, המרכז לתוכניות לימודים, תש"ל, עמ' 110-112. מקור: *A Memorandum Submitted by The Arab Higher Committee to The Royal Commission on January 11th, 1937*, Jerusalem, 1937, pp. 5-13.

כשהניצחון הושג לבסוף על ידי בעלות הברית, פרסם הלורד אלנבי, מפקד הכוחות של בעלות הברית במזרח, בשנת 1918, הצהרה בכתב בשם הממשלה של בריטניה וצרפת, שחולקה בכל הערים והכפרים של האיזור, שהוא כיום ארץ־ישראל, סוריה והלבנון, הצהרה המאשרת שזוהי מטרתן החגיגית של בעלות הברית לקדם את ההגדרה העצמית הערבית ולייסד ממשלות ערביות עצמאיות. ויותר מזה – היא הצהירה, שלא לצרפת ולא לבריטניה הגדולה יש אמביציות אימפריאליסטיות כלשהן בארץ הזו. דבר זה נתפרש על ידי הערבים כאישור מחודש של הבטחות, שניתנו למלך חוסיין [...]

רביעית, התוצאה החשובה ביותר של ועידת השלום בוורסאי היתה הקמת חבר הלאומים, שנוסד על ידי העיקרון הנ"ל של הגדרה עצמית לאומית. דבר זה אישר מכללא את ההכרה בעיקרון העצמאות של המדינות הערביות, שהופרדו מעל האימפריה הטורקית ובאופן ברור חשבו אותן לארצות שהגיעו למידת הכרה מדינית כזו, המזכה אותן בעצמאות לאומית, המותנית אך רק על ידי ההדרכה והפיקוח הזמניים של ממשלה ממונה, שבבחירתה תובא בחשבון ביחוד דעת הקהל של המדינה הנידונה. לביצוע עיקרון זה נשלחה ועדה בינלאומית, הידועה בשם ועדת קינג־קריין, לארצות המאוכלסות ערבים לחקור ולבדוק את משאלות תושביהן בקשר למנדאטים; תוצאת החקירה שלה היתה הוכחה מוחלטת וסופית, שהערבים דוחים לא רק את עקרון המנדאט בשלמותו, אלא ביחוד את הצהרת בלפור, ומאשרת מחדש בו בזמן את דרישותיהם המקוריות לאחדות ולעצמאות ערביות.

חמישית, אולם בניגוד לכל זה וללא התחשבות בזכות הערבים בארץ־ישראל לקבל את מקומם במדינה הערבית העצמאית המובטחת, הופרדה ארצם מסוריה ונמסרה בכוח למנדאט בריטי, שהצהרת בלפור הוכללה בתוכו בעוול. שישית, מר וינסטון צ'רצ'יל הצהיר ב־1922, שהמכשול בדרך להקמת הממשלה הלאומית בארץ־ישראל בדומה לארצות ערביות אחרות, הוא לא בעובדה, שתושבי ארץ־ישראל הם פחות בני תרבות וציביליזציה מאלה של ארצות אחרות, אלא בהתחייבויות של הצהרת בלפור.

אי־הצדק והדעה הקדומה, שנתגלו בהצהרה זו, אינם טעונים הסברה ופירוש. אולם די לומר, ששום אדם הגון לא יוכל להצדיק את שלילת הערבים בארץ־ישראל מזהויותיהם הטבעיות והקדושות לחופש ולעצמאות, שנשללו מהם ללא מעשה או הזנחה מצדם, אלא רק משום שממשלת הוד מלכותו הבטיחה לייסד בית לאומי יהודי בארץ־ישראל. יאמר כל אשר יאמר בנוגע להצהרת בלפור, דבר אחד בה נשאר בולט וברור; היא בטלה מתחילתה, בלתי הגיונית ובלתי מבוססת על עיקרון כלשהו של צדק. היהודים עזבו את ארץ־ישראל והפסיקו כל קשר עמה

במשך אלפיים השנים האחרונות. הם הפסידו את קיומם הלאומי עם ההפרדות העדתית, היפרדות שלא היתה בלתי גמורה רק משום שבאחרונה נכחו בה אלפים מעטים של יהודים, שחיו כאן בביטחון וללא מפגע (הן בגופם והן ברכושם) על-פי הרוח והצדק של המסורת הערבית. הערבים, מאידך, רכשו את ארץ-ישראל לפני יותר מ-1,300 שנה ובמשך תקופה זו הטביעו בהתמדה הציביליזציה והתרבות שלהם חותם ערבי על הארץ. הערבים הם עדיין הבעלים החוקיים של הארץ ומהווים את החלק הגדול יותר של אוכלוסיה [...]

שביעית, הצהרת בלפור מובילה לקראת מטרה בלתי ידועה ומכילה שתי הנחות, שהוכחו למעשה על ידי הניסיון והמעשה כמתנגדות אחת לרעותה בהחלטיות. שמטרת הצהרת בלפור היא בלתי ברורה הובלט בעליל בעובדה, שהניסיונות הרשמיים השונים לפירושה רק סייעו להגדלת אי-הבהירות.

שתי הנחות הן:

א. יסוד בית לאומי בארץ-ישראל.

ב. הבטחת הזכויות של הערבים ומעמדם [...]

שמינית, הוועד הערבי העליון אינו מעריך ביותר את הדיון בפרטים או את ההסתמכות על מספרים סטטיסטיים גרידא, כדי להוכיח את העוול, שנעשה לערבים על ידי האדמיניסטרציה הבריטית [...]. הערבים גם אינם רואים תועלת או תקווה ברפורמה שתוכל להיות מושגת על ידי שינויים קטנים במבנה הקיים, משום שהרע מונח עמוק ביסודה של השיטה עצמה [...]

הטיפול היסודי והחופשי, שהיינו מציעים אותו, הוא כדלהלן:

1. ביטול מיידי של ניסיון הנפל להמשיך עוד בהקמת הבית הלאומי היהודי שמקורו בהצהרת בלפור [...]
2. הפסקת מיידי מלאה של העלייה היהודית.
3. איסור מיידי מלא על מכירת קרקעות של ערביים ליהודים.
4. פתרון הבעיה הארץ-ישראלית על בסיס מקביל לזה שלפיו נפתרו הבעיות של עיראק, סוריה והלבנון, כלומר על ידי סיום תקופת הממשל המנדטורי ועשיית חוזה בין בריטניה הגדולה לארץ-ישראל, חוזה שיהא הבסיס ליסוד ממשלה לאומית בלתי תלויה, נבחרת באופן קונסטיטוציונלי ושבה יהיו מיוצגים כל חלקי האוכלוסייה ושתבטיח צדק, קידמה ואושר לכל.

(על החתום: מוחמד אמין אל-חוסייני, הנשיא. פואד סלאח סבא, המזכיר).